

УДК 37.016:811.111

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/39-3-32>

Альона СОЛОДЧУК,
orcid.org 0000-0001-9221-277X
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри англійської мови та методики її навчання
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(Умань, Черкаська область, Україна) allionka@ukr.net

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Статтю присвячено висвітленню методичних та психолого-педагогічних особливостей навчання англійської мови в умовах студентоцентризму та застосування змішаних форм і методів навчання та викладання. На основі аналізу наукової літератури, а також багатороннього аналізу практики навчання та викладання англійської мови в Україні та за кордоном встановлено, що на вибір підходу та методу впливає багато факторів, таких як загальні можливості курсу, особисті уподобання викладача чи індивідуальні потреби тих, хто вивчає мову, однак особисті переконання педагога щодо мови та навчання як таких відіграють ключову роль під час вибору методики.

Сучасна методологія навчання передбачає певні чіткі тенденції. Тому орієнтація навчання і викладання на учня є ключовою у процесі отримання знань. Методика викладання англійської мови зосереджена навколо учнів та їхніх потреб. Ключовою фігурою у навчальному процесі більше не виступає вчитель, а фасилітатор, котрий полегшує процес вивчення мови замість того, щоб керувати ним, та заохочує учнів брати на себе відповідальність за результати власного навчання.

Висвітлення методичних та психолого-педагогічних особливостей навчання англійської мови в умовах студентоцентризму та змішаних форм і методів навчання і викладання є основною метою статті.

Мовознавці, викладачі, психологи та інші фахівці розробили значну кількість підходів, методів і прийомів, які можуть бути використані для вивчення мови та зробити процес викладання і навчання максимально ефективним. Однак педагогам доводиться самостійно обирати та застосовувати методику, що найбільше відповідає їхньому власному розумінню мови та процесу викладання, а також вимогам та індивідуальним потребам їхньої аудиторії.

Такий вибір, безумовно, непростий і вимагає глибокого знання доступних методів та вміння їх успішно застосовувати. Критеріїв вибору методики навчання і викладання існує велика кількість, і полягають вони у виборі того, чого саме потрібно навчати і якою має бути послідовність засвоєння навичок, якими є цілі навчання

Ключові слова: методика навчання, інтерактивне навчання, голістичний підхід, студентоцентризм.

Alona SOLODCHUK,
orcid.org 0000-0001-9221-277X
Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Lecturer at the Department of English and Methodology
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
(Uman, Cherkasy region, Ukraine) allionka@ukr.net

CURRENT CHALLENGES OF PLANNING AND CONDUCTING ENGLISH LANGUAGE CLASSES

The article is devoted to the coverage of methodological and psychological-pedagogical features of English language teaching in the conditions of student-oriented learning and blended forms and methods of teaching and learning. Based on the analysis of scientific literature and comprehensive analysis of the practice, it was found that the choice of teaching approach and method is influenced by many factors, such as general course opportunities, personal preferences of teacher or individual needs of language learners, however, the teacher's personal opinion about the language and learning as such play a key role in the choice of methodology.

Modern methods of teaching English are centered on students and their needs. The teacher is no longer the dominant figure in the learning process, acting as a facilitator who facilitates the language learning process instead of managing it and encourages students to take responsibility for their own learning outcomes. Students learn to organize their own work, find and process information, not memorize it.

The main idea of the article is to highlight the methodological, psychological and pedagogical features of teaching English in a student-centered and mixed forms and methods of teaching and learning. Speech is the most difficult task for

all students studying English. This is largely the result of poor listening practices. Listening is always closely related to speech.

Linguists, teachers, psychologists and other professionals have developed a significant number of approaches, methods and techniques that can be used to learn a language and make the teaching and learning process as effective as possible. However, their work ends and practicing educators have to choose and apply the methodology that best suits their own understanding of the language and teaching process, as well as the requirements and individual needs of their audience.

Key words: *teaching methods, interactive learning, holistic approach, student-oriented learning.*

Постановка проблеми. Навчання і викладання мови мають багатовікову історію, їх методика зазнавала величезних змін, продовжує змінюватися та розвиватися. Щойно одні методи та підходи застаріли, вони негайно замінюються новими, заснованими на революційних теоріях, на нових відкриттях та знахідках в різних галузях знань, таких як психологія чи неврологія. Кожен із нових підходів або заперечує, або розвиває попередні і, зрештою, наштовхує на появу нових.

За останні десятиліття було зроблено багато нових відкриттів, таких як теорія Гарднера про множинність інтелекту (Lozanov, 2005), а також підходи та методи, засновані на навчанні не «для» спілкування, а «через» спілкування.

Мета статті. Статтю присвячено висвітленню методичних та психолого-педагогічних особливостей навчання англійської мови в умовах студентоцентризму та застосування змішаних форм і методів навчання та викладання.

Виклад основного матеріалу. У сучасній методології викладання іноземної мови існує кілька чітких тенденцій. Однією з таких тенденцій є орієнтація навчання і викладання на учня, відхилення від формалізованої програми до більш творчих способів навчання, використання сучасних технологій, комунікативна спрямованість та еkleктика. (Бігич, 2016 : 12) Тому сучасна методика викладання англійської мови зосереджена навколо учнів та їхніх потреб. Вчитель більше не є домінуючою фігурою у навчальному процесі, виступаючи фасилітатором, котрий полегшує процес вивчення мови замість того, щоб керувати ним, та заохочує учнів брати на себе відповідальність за результати власного навчання. Як зазначає Авасті, викладання зараз більше стосується «забезпечення учнів відповідними навчальними стратегіями, що забезпечать автономію та відповідальність». (Oxford, 1990) Студенти вчатьса самостійно організувати власну роботу, знаходити та опрацьовувати інформацію, а не запам'ятовувати її. Авасті також згадує створення мереж як одного з найбільших надбань сучасної методики навчання англійської мови. Мережування стосується можливості обміну інформацією та збагачення власного досвіду через Інтернет та засоби електронного спілкування. (Oxford, 1990)

Студентоцентризм у сучасній педагогічній практиці чудово відображається у голістичному та афективно-гуманістичному підходах. (Бігич, 2011; Allen, 1972; Swan, 2012). Афективно-гуманістичний підхід фокусується на індивідуальних потребах здобувачів освіти, їх інтересах та мовних бар'єрах. Для сучасної методології також притаманною є своєрідна еkleктика, що передбачає поєднання різних методів задля отримання найкращого результату.

Метою статті є висвітлення методичних та психолого-педагогічних особливостей навчання англійської мови в умовах студентоцентризму та змішаних форм і методів навчання і викладання.

Такі іноземні та вітчизняні науковці, як Г. Аллен, Р. Кемпбелл, Г. Лозанов, В. Маккі, а також Н. Бориско, Г. Борецька, С. Ніколаєва, Н. Майєр, О. Устименко, В. Черниш, зробили істотний внесок у вирішення проблеми оволодіння іноземною мовою. Їхні праці щодо концептуальних засад і технологій комунікативної методики навчання іноземних мов, психолого-педагогічних концепцій спілкування, проблем навчання усного монологічного мовлення становлять теоретико-методологічну основу цього дослідження.

Беззаперечно, основною формою здійснення освітнього процесу є навчальне заняття. (Бігич, 2013; Ніколаєва, 2015). Кожне заняття має свою функцію, оскільки допомагає студентам набути різних навичок та здібностей – здатність розуміти, говорити, читати та писати англійською мовою. Загалом можна виокремити такі типи занять:

- а) заняття, спрямовані на оволодіння новими знаннями;
- б) заняття, спрямовані на розвиток навичок та зміцнення знань;
- в) комбіновані заняття;
- г) заняття, спрямовані на повторення;
- г) заняття, спрямовані на перевірку та оцінку знань. (Бігич, 2013)

Головним завданням заняття, спрямованого на оволодіння новими знаннями, є повідомлення нового матеріалу. Під час проведення такого заняття педагог повинен усвідомлювати та враховувати той факт, що мова сприймається студентами з певними труднощами. Також викладач повинен розвивати у студентів здатність комуні-

кації, відтак, презентація повинна проводитися англійською мовою. Передача нових знань варто здійснювати за допомогою простих речень, нові слова слід подавати з фонетичною транскрипцією, а у випадку «перетину знань» – за допомогою запитань, які сприяють з'ясуванню нових фактів. (Brown, 2011: 36)

Вивченню іноземної мови також сприяє розуміння культури країни, для якої мова є офіційною. Вивчення літератури, звичаїв та традицій народу, що розмовляє цією мовою, може допомогти зрозуміти культурний контекст. (Sussex, 2014: 23-25) Зазначене міркування можна розглянути на прикладі заняття, присвяченого творчості Вільяма Шекспіра. Презентація та пояснення щодо Шекспіра можуть бути доволі різноплановими. Важливо, щоб наприкінці уроку педагог здійснив перегляд матеріалу, ставлячи запитання. Обговорення окремих питань під час презентації та наприкінці заняття забезпечує не лише перевірку знань, але й фактичне навчання з боку студента. (Sussex, 2014) Домашнє завдання може складатися з читання тексту, на основі якого було побудовано презентацію педагога. Оскільки розмовна мова є основною, характер занять з англійської мови має бути переважно усним. Сутність цього принципу полягає у тому, що усна діяльність завжди переважає письмову, а педагог починає викладання з усного подання матеріалу. (Swan, 2012 : 83) Як наслідок, для успішного застосування цього принципу педагог повинен прагнути того аби використовувати під час заняття виключно іноземну мову. Оскільки вміння розуміти та говорити передбачає хороше володіння фонетичною системою, велика увага приділяється засвоєнню звуків. Правильна вимова залишається постійною проблемою протягом усього періоду навчання, тому звуки можна вивчати ізольовано, після чого варто негайно вставляти їх у слова, фрази чи речення, за допомогою яких практикуються наголос, ритм, паузи та інтонація. (Sussex, 2014; Swan, 2012)

Заняття, спрямовані на закріплення знань та розвиток навичок і вмінь, мають особливе значення. Вони відрізняються від інших типів занять як за змістом, так і за структурою. Нові знання під час таких занять не набуваються, але такі навички можуть бути закріплені на основі раніше набутих знань. Заняття на закріплення знань найближчі за формою і змістом до занять з їх перевірки знань. (Ніколаєва, 2015) Вони мають переважно практичний характер, і найбільшу увагу варто приділити техніці Drill, (Teaching English, 2017), яка сприяє розвитку здібностей та навичок у легкій та приємній формі. Навчальні вправи є доволі корисними, оскільки їх можна виконувати разом і під

час повторення відповіді можна дотримуватися правильного ритму. Приклад вивчення граматики:

Teacher: I like cheese

Learners: I like it

Teacher: I like apples

Learners: I like them

Teacher: I like Sue etc. (Teaching English, 2017)

За допомогою такої техніки можна гарантувати, що граматичні правила будуть легко засвоєні, студенти отримають можливість застосовувати правила граматики, вивчені раніше, а також працювати над розвитком мислення та вдосконалення розмовних навичок. Така практика моделювання може застосовуватися доволі довго і, чим складнішою буде вправа, тим більше буде шансів розвинути здатність до вільного мовлення. (Stern, 1983) Як наслідок, студенти повинні навчитися легко і невимушено формулювати певні твердження. Можна припустити, що застосування техніки Drill є більш важливим, ніж, наприклад, перегляд теоретичних частин граматики, оскільки педагог у такому випадку вказує окрему репліку, а студенти самостійно вмонтовують її в контекст речення.

Доволі поширеними є комбіновані заняття (Ніколаєва, 2015; Bloom, 1982; Stern, 1983). Подібні заняття були особливо популярними у країнах східної Європи в шістдесятих роках. У рамках такого заняття виконується кілька навчальних завдань:

- перевірка знань;
- подача нового матеріалу;
- розвиток умінь та навичок.

Комбіноване заняття дає можливості варіювати навчальну діяльність, однак такі заняття через надмірну регламентованість не завжди забезпечують хороший результат. Однотипна поетапна робота може видаватися студентам нудною, оскільки вони точно знають, що буде далі (Brown, 2001). Знання не можна здобути без привернення уваги та уяви студентів (Sussex, 2014: 10). Навички неможливо виробити без активного навчання, проведеного цікавим способом, а успішним заняттям є те, в якому всі студенти старанно працюють. У цьому разі перевірка вже не є окремою частиною заняття, натомість вона повинна здійснюватися протягом усього заняття і має поєднуватися з набуттям нових знань. Фіксація стає головним елементом уроку і тісно пов'язана із передачею отриманих знань. Студенти повинні брати активну участь у занятті.

На таких заняттях викладачі повторюватимуть матеріал, який був раніше поданий, а потім його інтенсивно відпрацьовують. Заняття перегляду (повторення) можна умовно вважати заняттями перевірки, їх мета – перевірити знання учнів та знайти шляхи усунення недоліків.

Є три типи занять на повторення:

а) повторення на початку навчального року чи семестру, яке має на меті оновити матеріал, набутий у попередні роки та/або семестри;

б) періодичне повторення кожні два-три тижні під час викладу матеріалу;

в) повторення наприкінці великого розділу або семестру, що систематизує знання, отримані в процесі аналізу (Lozanov, 2005 : 54).

Повторення останнього типу можуть здійснюватися напередодні атестації і мають на меті закріплення та поглиблення знань та вмій студентів. При цьому студенти повинні заздалегідь знати, що саме їм доведеться повторити. Методика повторень може бути представлена у формі бесід, запитань-відповідей та інших вправ. Наприклад, студенти повинні повторити розділ «Word Order – Adverbs chapter».

Важливо, щоб педагог не тільки ставив запитання, але і давав відповіді на питання під час перегляду матеріалу. (Бігич, 2011) Такий тип повторення слід робити динамічно, оскільки це є важливою частиною перегляду. Якщо студентів можна стимулювати до свідомої участі, вони також можуть взяти участь у практиці запитання-відповідь, навіть якщо їх участь є не надто ініціативною або короткочасною. (Ніколаєва, 2015: 39) Також під час занять із перегляду можуть бути введені нові елементи. Наприклад, новий текст або абзац, навіть коротка історія, має викладатися усно в такий спосіб, щоб вона могла успішно повернути увагу студентів.

Перевірка – надзвичайно важлива річ у процесі навчання. Перевірка знань більшою чи меншою мірою здійснюється під час кожного заняття англійської мови. Як правило, для того, щоб з'ясувати ступінь засвоєння навичок, потрібні певні засоби, які б допомогли привернути увагу до недоліків, які можуть мати студенти. (Allen, 1972; Swan, 2012) Заняття з перевірки відіграють важливу роль і мають виховну цінність, якщо вони допомагають виробити свідоме ставлення до прогалин та недоліків у процесі здобуття знань. Заняття з перевірки також відіграє важливу роль у роботі педагога оскільки дає змогу зрозуміти індивідуальну освітню траєкторію студентів і виявити труднощі, з якими вони стикаються.

Можна виокремити два типи уроків з перевірки:

а) письмовий тест;

б) усне опитування.

Письмова контрольна робота є важливою формою тестування. Заняття, що передують справжньому випробуванню, відкриває шлях студентам

до систематизації матеріалу, що підлягає тестуванню. Вказівки, що враховують спосіб проведення тесту, також передують письмовому тестуванню (Stern, 1983 : 49). Групуючи типові помилки та обговорюючи їх під час заняття, педагог може надати додаткову допомогу студентам.

Як уже зазначалося, мовлення є найскладнішим завданням для всіх студентів, які вивчають англійську мову. Значною мірою це є результатом відсутності мовленнєвих практик та практик аудіювання (Бігич, 2016 : 58). Слухання завжди тісно пов'язане з мовленням. У першу чергу потрібно приділити увагу відчуттю тривоги, що виникає у студентів під час прослуховування питання і особливо відповіді на нього. Як правило, студентам не подобається слухати те, що вони говорять, тому що вважають, що роблять це неправильно. По-друге, їм дуже важко підібрати слова, щоб висловити власні ідеї. (Brown, 2001; Lozanov, 2005) Таким чином, для проведення заняття з перевірки та тестування варто розробляти бесіди, що містять контрольні запитання. Також необхідними є настанови, які допомагають створити середовище, яке допоможе студентам говорити невимушено. Зрештою, небажання навчатися – це страх здатися недостатньо компетентним та ефективним. На такому занятті студент зазвичай отримує завдання на вивчені раніше граматичні правила і намагатиметься перекласти думку/речення англійською мовою. Однак, варто усвідомлювати, що одночасно утримувати в свідомості граматичні правила та перекладати речення англійською мовою – це виснажлива робота, яка рідко комусь подобається. (Mackey, 1965 : 82)

Перелік видів і типів занять не є вичерпним, їх поєднання і послідовність проведення можуть і повинні залежати від специфіки аудиторії, форми проведення (групові, індивідуальні, онлайн) та інших обставин, що надає педагогу значну свободу вибору у цьому напрямі. При цьому, варто усвідомлювати, що існують фактори, котрі мають фундаментальне значення для вивчення іноземних мов, а їх ігнорування може поставити під загрозу увесь освітній процес. Для англійської, як і будь-якої іноземної мови, основоположним є той факт, що мову неможливо відокремити від звуку. (Бігич, 2016 : 15) Якщо ми не в змозі видавати звуки і не чути їх належним чином, ми не можемо спілкуватися мовою, навіть якщо це рідна або іноземна мова.

Вимова звуків іноземною мовою включає наголос, ритм та інтонацію і кожна мова має свою специфічну систему вимови. У ранньому дитинстві нам неважко набутися специфічної інтонації та вимови,

для цього нам не потрібні офіційні вказівки. Однак, зовсім іншою є справа з іноземною мовою (Бігич, 2011 : 9). Труднощі починаються, коли здобувач другої мови несвідомо передає звуками ритм та інтонацію рідної мови новій мові, яку вивчає.

Деякі звуки подібні у різних мовах, тому їх легко засвоїти. Іншим звукам потрібно буде приділяти більше уваги, тому їх доведеться широко практикувати, поки вони не стануть звичними. Правильне вивчення вимови формує основу для подальшого успіху в оволодінні англійською мовою.

Навчання вимови вимагає від педагога особливої уваги до окремих компонентів навчання. По-перше, вимови не можна навчити шляхом простого наслідування (Sussex, 2014 : 34). Є надзвичайно талановиті учні, які можуть набутися гарної вимови, просто слухаючи звучання англійської мови, але не всі такі обдаровані. Більшість студентів потребують додаткової практики. Їх потрібно навчити утворювати звуки. Таким чином, до контролюючої сили вуха додається конструктивна сила розміщення голосових органів у певних положеннях для утворення певних звуків. Складні дії, що складають звуки мовлення, можна правильно відтворити, слухаючи, наслідуючи й особливо описуючи їх утворення (Mackey, 1965).

У цьому разі теоретичні пояснення повинні використовуватися не надто широко. Натомість слід дати короткі практичні поради щодо положення губ, язика, отвору між щелепами тощо. Важливими є схеми, поєднані із вказівками на положення язика або відкриття рота. Ці схеми або описи мають бути такими, щоб передати точне відношення іноземного звуку до певних відомих звуків рідною мовою. Навчання звукам, поєднане з порівнянням їх зі звуками рідної мови, допоможе учням усвідомити, що є схожим чи відмінним, а також те, що властиво англійським звукам. Словники англійської вимови дуже допомагають учасникам освітнього процесу у вивченні звуків. Пояснення вимови із схемами та фонетичними транскрипціями можна знайти в таких словниках. Мабуть, одним із найкращих є Англійський словник вимови Даніеля Джонса (Daniel Jones' English Pronouncing Dictionary), який із великою точністю передає вимову. Варто мати на увазі, що вимова, представлена в цьому словнику, є характерною для південної Англії, а також звучить на BBC. (Sussex, 2014)

Не менш вичерпною та докладною роботою, що стосується вимови і є важливою з погляду іноземного учня, є "Outline Of English Phonetics" Даніеля Джонса. (Oxford, 1990; Sussex, 2014) Ця праця детально висвітлює кожен пункт, що стосується вимови, органів мовлення, експериментальних

методів, дихання та голосу, наголосу, інтонації. Outline Of English Phonetics містить мінімальний опис того, як вивчити голосні та приголосні, а також список ілюстрацій про органи мовлення, положення язика та губ, що може дуже допомогти педагогу.

Що стосується фонетичної транскрипції, Джонс визначає її як чітку і просту систему подання вимови за допомогою письма (Lozanov, 2005 : 29). Фонетичні символи стануть дорогоцінною допомогою для студентів у правильній вимові слів. Студенти повинні засвоїти фонетичну транскрипцію настільки, наскільки це допомагає їм користуватися словниками. Під час заняття, на якому студенти можуть вимовляти звук і дізнатися його фонетичне подання, педагог упорядковує та подає звуки простими односкладними словами, які вимовляються неодноразово в унісон, а також окремо (Lozanov, 2005 : 34). Поширеною є практика викладання англійської мови, що передбачає вивчення звуків перед початком викладання мови. Такі курси мають доволі непогані результати, оскільки метод, що застосовувався для тренування слухової пам'яті, полягав у «безглуздому диктанті» ("nonsense dictation"). Спочатку педагог викладає фонетичну транскрипцію та практикує звуки (Bloom, 1982 : 27). Потім він диктує безглузді слова звуками, яким хоче навчити. Студенти пишуть те, що, на їх думку, чують, за допомогою фонетичної системи. Коли вони помиляються, педагог повторює слово так, як він його спочатку вимовив, а потім способом, написаним студентами. Педагог повторює ці дві вимови кілька разів, поки учні чітко не почують природу помилки. Такі заняття з навчання слуху мають на меті допомогти студентам слухати, а повторення впливають на акустичне збереження їх у пам'яті.

Надзвичайно важливим аспектом, який потрібно врахувати, є те, скільки часу педагог готовий витратити на підготовку занять та які ресурси йому доступні. Особистість педагога також відіграє важливу роль у виборі методу. Маккі приділяє увагу у виборі відповідних методів та підходів з позиції студентоцентризму. «Придатність методу для студента залежить від його віку, його схильностей, рівня володіння другою мовою, його інтересу, часу, який він може присвятити вивченню мови, чисельності групи, з якою він практикує мову, та культури групи, до якої він належить» (Ніколаєва, 2015; Allen, 1972). Ерман та Оксфорд висловлюють кілька основних стильових вимірів, що стосуються навчання: сенсорні уподобання, типи особистості, бажаний ступінь загальності та біологічні відмінності (Mackey, 1965 : 19).

Висновки. Підсумовуючи, можна зазначити, що мовознавці, викладачі, психологи та інші фахівці розробили значну кількість підходів, методів і прийомів, які можуть бути використані для вивчення мови та зробити процес викладання і навчання максимально ефективним. Однак їхня робота на цьому закінчується, і практикуючим педагогам доводиться самостійно обирати та застосовувати методику, що найбільше відповідає їхньому власному розумінню мови та процесу викладання, а також вимогам та індивідуальним потребам їхньої аудиторії.

Такий вибір, безумовно, непростий і вимагає глибокого знання доступних методів та вміння їх успішно застосовувати. Існує безліч критеріїв вибору методики навчання і викладання і полягають вони у виборі того, чого саме потрібно навчати і якою має бути послідовність засвоєння навичок, якими є цілі навчання, скільки часу відводиться

на навчальне заняття чи курс, які методи доступні для використання, хто є студентами, яким є статус викладача і де проходить курс вивчення мови. Зазвичай педагог визначає цілі та обирає метод для досягнення визначеної мети. Окремі методи навчання можуть бути ефективними для великих груп, тоді як інші більше підходять для використання в малих групах, коли педагог може приділяти індивідуальну увагу всім студентам.

Зрозуміло, що на вибір підходу та методу впливає багато факторів, як-то загальні можливості курсу, особисті уподобання викладача чи індивідуальні потреби тих, хто вивчає мову, однак, особисті переконання педагога щодо мови та навчання як таких відіграють ключову роль при виборі методики. Методи і підходи до навчання можна і навіть бажано поєднувати за умови, якщо вони добре відпрацьовані.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. Методика навчання іноземних мов і культур: Теорія і практика : підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів. Київ, Ленвіт. 2013. 530 с.
2. Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. Практикум з методики навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх навчальних закладах: навч. посіб. Ірпінь, Вид. Романенко Л.Л., 2016. 398 с.
3. Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: Курс лекцій: навч.-метод., посіб. Київ, Ленвіт, 2011. 344 с
4. Ніколаєва С.Ю., Борецька Г.Е., Майєр Н.В., Устименко О.М., Черниш В.В. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах : колективна монографія. Київ. Ленвіт, 2015. 444 с.
5. Allen, Harold B., Campbell, Russell N. Teaching English as a Second Language: A Book of Readings. 2d ed. New York. McGraw-Hill International, 1972. ISBN 0-07-001071-4.
6. Bloom, B.S. All Our Children Learning. New York. McGraw – Hill Book Company. 1982. ISBN 0-07-006121-1
7. Brown, Douglas. Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy. New York: Longman. 2001. ISBN 0130282839.
8. Lozanov, Georgi. Suggestopaedia – Desuggestive Teaching, Communicative Method On The Level Of The Hidden Reserves Of The Human Mind, The Summary of Lectures 1995–2005. Vienna: International Centre for Desuggestology. 2005.
9. Mackey, W.F. Language teaching analysis. 3rd ed. London: Longman, 1965.
10. Oxford, R. Language learning strategies: What every teacher should know. Boston: Heinle & Heinle Publishers. 1990
11. Stern, H. H. Fundamental Concepts of Language Teaching. Oxford: Oxford University Press. 1983. ISBN 0 19 437065 8.
12. Sussex, R. Conception and potential of an electronic journal [online]. 1994-2014. TESL-EJ. 2014 Available at: <http://tesl-ej.org/ej01/a.1.html>. ISSN 1072-4303.
13. Swan, M. Thinking about Language Teaching, Selected Articles 1982 – 2011. Oxford: Oxford University Press. 2012. ISBN 978 0 19 442481 3.
14. Teaching English [online]. British Council, BBC, 2017 [Accessed 2017-05-15]. Available at: <http://www.teachingenglish.org.uk/>.

REFERENCES

1. Bihych O.B., Borysko N.F., Boretska H.E. Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: Teoriia i praktyka : pidruchnyk dlia studentiv klasychnykh, pedahohichnykh i lnhvistychnykh univertytetiv. [Methods of teaching foreign languages and culture: Theory and practice: a textbook for students of classical, pedagogical and linguistic universities] Kyiv, Lenvit. 2013. [in Ukrainian]
2. Bihych O.B., Borysko N.F., Boretska H.E. Praktykum z metodyky navchannia inozemnykh mov i kultur u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh: navch. posib. [Workshop on methods of teaching foreign languages and culture in secondary schools: a textbook for students. classical, pedagogical and linguistic universities]. Irpin, Vyd. Romanenko L.L., 2016. [in Ukrainian]
3. Bihych O.B., Borysko N.F., Boretska H.E. Metodyka formuvannia mizhkulturnoi inshomovnoi komunikativnoi kompetentsii: Kurs lektsii: navch.-metod., posib. [Methods of formation of intercultural foreign language communicative competence: Course of lectures: [teaching methods, manual for students. language specials. qualification level "master"] Kyiv, Lenvit, 2011. [in Ukrainian]
4. Nikolaieva S.Iu., Boretska H.E., Maiier N.V., Ustymenko O.M., Chernysh V.V. Suchasni tekhnolohii navchannia inozemnykh mov i kultur u zahalnoosvitnikh i vyshchych navchalnykh zakladakh : kolektyvna monohrafiia. [Modern

technologies of teaching foreign languages and cultures in secondary and higher educational institutions: Collaborative monograph] Kyiv. Lenvit, 2015. [in Ukrainian]

5. Allen, Harold B., Campbell, Russell N. Teaching English as a Second Language: A Book of Readings. 2d ed. New York. McGraw-Hill International, 1972. ISBN 0-07-001071-4.

6. Bloom, B.S. All Our Children Learning. New York. McGraw – Hill Book Company. 1982. ISBN 0-07-006121-1

7. Brown, Douglas. Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy. New York: Longman. 2001. ISBN 0130282839.

8. Lozanov, Georgi. Suggestopaedia – Desuggestive Teaching, Communicative Method On The Level Of The Hidden Reserves Of The Human Mind, The Summary of Lectures 1995 - 2005. Vienna: International Centre for Desuggestology. 2005.

9. Mackey, W.F. Language teaching analysis. 3rd ed. London: Longman, 1965.

10. Oxford, R. Language learning strategies: What every teacher should know. Boston: Heinle & Heinle Publishers. 1990

11. Stern, H. H. Fundamental Concepts of Language Teaching. Oxford: Oxford University Press. 1983. ISBN 0 19 437065 8.

12. Sussex, R. Conception and potential of an electronic journal [online]. 1994-2014. TESL-EJ. 2014 Available at: <http://tesl-ej.org/ej01/a.1.html>. ISSN 1072-4303.

13. Swan, M. Thinking about Language Teaching, Selected Articles 1982 – 2011. Oxford: Oxford University Press. 2012. ISBN 978 0 19 442481 3.

14. Teaching English [online]. British Council, BBC, 2017 [Accessed 2017-05-15]. Available at: <http://www.teachingenglish.org.uk/>.